

La creació de nous masos a Sant Martí Sapresa en el segle XVIII

RICARD TEIXIDOR I PALAU
Investigador

Resum: La crisi de la baixa edat mitjana va causar la desaparició d'una bona part dels vint-i-dos masos de la parròquia de Sant Martí Sapresa que havien existit cap a la meitat del segle XIV. Segons el fogatge, al 1553 només hi ha nou masos habitats. Alguns s'han engrandit amb l'agregació de terres d'altres abandonats. En el segle XVIII, però, hi ha un fet a la inversa; el seus successius propietaris segreguen parcel·les de poca extensió, majoritàriament ermes i boscoses, i les estableixen a treballadors de la terra que, amb el pas del temps, alguns s'hi construiran cases. Així es creen nous masos.

Paraules clau: Sant Martí Sapresa, segle XVIII, mas, establiment

Abstract: *During the recession of the low Middle Age, most of the twenty- two (masos) in Sant Martí Sapresa's parish disappeared. These farms had been there since the mid 14th century. According to the 1553 census, there were only nine inhabited farms. Some of them increased its size due to the addition of cropland from neighbouring uninhabited farms. But during the 18th century, there is an opposite process; their successive owners segregated small plots of land, most of them wasteland and wooded, which were given to peasants who became farmers. These new farmers managed the lands and built houses as the time passed. So appeared news farms.*

Keywords: *Sant Martí Sapresa, 14h century, farm, stablishments.*

Quaderns de la Selva, 32 (2020)
73-92

Els masos i les senyories emfitèutiques abans del segle XVIII

Abans de centrar-nos en el títol que ens ocupa, recularem fins al segle XIV per veure, breument, l'evolució dels masos fins al segle XVIII. El territori de la parròquia de Sant Martí Sapresa o de les Esposes ocupa una extensió de 10,5 Km², del qual gairebé la meitat és muntanyós. Actualment forma part del municipi de Brunyola i Sant Martí Sapresa. Amb anterioritat a la formació dels municipis moderns, era una de les parròquies de la baronia de Brunyola. Des de sempre, la majoria dels masos han estat situats a la plana, a l'entorn de l'església parroquial i de la cruïlla de tres camins rals de Girona a Vic, de Cassà a Vic i d'Hostalric a Amer; només uns pocs a la part baixa de la muntanya. Els primers masos que tenim documentats daten del principi del segle XIII. No serà, però, fins a l'inici del primer terç del segle XIV, quan ja tenim prou documentació per saber quants n'hi havia: vint-i-un masos i una borda tots de remença i la majoria tenien possessions per a més d'un senyor directe. Quant a les senyories emfitèutiques, tenim la constància documental de l'existència de set, però n'hi podria haver alguna més.¹

Senyoria dels cavallers Maura de Viladesens. Segons documentació de l'últim terç del segle XIII, ja tenien bastes possessions a les parròquies de Sant Martí Sapresa, Brunyola, Sant Amanç, Castanyet i Santa Creu d'Horta. A Sant Martí posseïen *l'honor de Posa* que comprenia els masos propis, Parés, Rierademunt i Malina.

Senyoria dels ciutadans Sitjar. Les seves possessions també s'estenien a les mateixes parròquies anteriors. A Sant Martí posseïen com a propis els masos Rieradevall, Posa, Vella, Aulèn i la borda Galià.

Senyoria de la sagristia mitjana o segona de la seu de Girona. Posseïa com a propis els masos Puig, Rabasseda i Pla Cabaner.

Senyoria del beneficiat de l'altar de Sant Miquel del castell d'Anglès. Posseïa com a propis, els masos Salavert i Lledó.

Senyoria de la pia almoïna del pa de la seu de Girona. Posseïa com a propis els masos Pujades i Bruganeda.

Senyoria de la casa d'Aiguaviva (de l'ordre dels hospitalers). Posseïa com a propi el mas Bruguer.

Senyoria de Sància sa Barba de Sant Amanç. No posseïen cap mas com a propi, però sí terres.

Senyoria del rector de Sant Martí Sapresa. Posseïa com a propi el mas Serra.

A part, hi ha els masos Presa, Bruguer, Feliu de les Brugueres,² Oliver i Costa dels quals en desconeixem els senyors directes.

Al llarg de la segona meitat del segle XIV i de tot el XV, els dominis directes d'institucions eclesiàstiques es mantenen; no és així els dels seglars. Les vendes són freqüents i al final del primer terç del segle XVI ja no tenen possessions a Sant Martí Sapresa. Els propietaris útils dels masos Malina, Parés, Posa i Rierademunt

1 TEIXIDOR, 2006

2 El mas Feliu de les Brugueres és del terme del Castell d'Anglès

es redimeixen de tota prestació feudal i passen a ser aloers. Altres han passat a mans de la Pia Almoina. D'altra banda, arran de la gran crisi econòmica i social ocasionades per la Pesta Negra i la revolta remença, molts masos es queden sense tinents, les terres dels quals són agregades als que han sobreviscut. Segons el fogatjament de l'any 1553, a la parròquia de Sant Martí Sapresa, hi ha aquests masos: Riera de l'hostal (més endavant Rieradevall), Salitja, Parés, Posa, Riera-demunt, Puig, Pujades, Rabasseda i Salavert. Dels vint-i-dos del segle XIV només n'han quedat nou d'habitats.³ Hi ha tres masos més, Presa, Feliu de les Brugueres i Lledó, que amb posterioritat apareixen com a habitats, la qual cosa ens indica que no van entrar en el recompte per estar deshabitats en aquesta data, per ommissió o per una altra causa. Quant al mas Salitja, es forma amb les terres dels masos Pla Cabaner i Valla, les cases dels quals han desaparegut. Apareix documentat per primera vegada en el fogatjament de 1497⁴ i dos anys més tard el paborde de l'Almoina estableix una carnisseria al seu propietari.⁵

Els Parés i els Posa, establidors de terres

El mas Parés surt documentat per primera vegada el 1203⁶. Ja el segle XIV, tot i ser de remença, es potent. L'any 1319 Sància Maura estableix un molí fariner a Guillem Parés.⁷ El 1355, un altre Guillem Parés compra el domini directe del seu propi mas a Ramon Vingut, ciutadà de Girona, que li havia venut Sància de Maura.⁸ D'aquesta manera, el mas queda redimit de tota prestació feudal i passa a ser aloer. L'any 1385, el mateix Guillem Parés anterior, també compra el domini directe del mas Serra, propi del rector de Sant Martí.⁹ El seu fill Pere continua amb l'adquisició de terres amb la compra, l'any 1404,¹⁰ del mas Malina, que ja era aloer, a Pere Horta del Molí, de la parròquia de Brunyola. A l'escriptura de compravenda es fa constar que el comprador podrà derruir el casal que, per les afrontacions, el situem on ara hi ha el poble de Sant Martí en un punt proper a la plaça Major. Amb els tres masos aloers, a més d'altres possessions que tenen per a altres senyories emfitèutiques, l'extensió de les explotacions dels Parés és molt gran. A la segona meitat del segle XVI, comencen a establir petites parcel·les de terra situades a tocar el camí ral d'Hostalric a Anglès i a poca distància de la cruïlla d'aquest amb el de Girona a Vic en sentit cap a Anglès. Havien pertangut al mas Malina. Els nous emfiteutes, que són treballadors i menestrals, s'hi construeixen

3 Iglésias, 1981.

4 Iglésias, 1992.

5 AGDG, fons hospici, vol. 362, p. 1909.

6 APMP, llibre d'arxivació, p. 371-372.

7 APMP, llibre d'arxivació, p. 349-350.

8 APMP, llibre d'arxivació, p. 385-386.

9 APMP, llibre d'arxivació, p. 393-394.

10 APMHM, llibre d'arxivació, p. 134-136.

les seves cases que formaran el nou veïnat de les Esposes,¹¹ que serà l'embrió del poble de Sant Martí. Els dos primers menestrals que hem trobat documentats són Jaume Rossell, fuster, i Pere Massal, ferrer, que daten, respectivament, de 1570 i 1571.¹² Els establiments continuen al llarg dels segles xvii i xviii. L'any 1748 la pubilla Teresa Parés es casa amb Antoni Vilallonga, hereu del mas homònim de Vilanna. Amb aquesta aliança matrimonial s'ajunten els patrimonis de dues pairalies i el mas Parés esdevé més potent. L'any 1768, Joan Parés confessa tenir en feu per a l'Almoina “nou casas de menestrals que fórman carrer ab las terras a ellas contiguas que tenim a domini directe nostre en dita parròquia del expressat lloch de Sant Martí Sapresa y posseheixen Antoni Planella, ferrer, Francesch Planella, teixidor, Pere Rossell, fuster, Pere Huix, treballador, Pere Aulet, pagès, Ramon Riera y Bassó, sastre y Joseph Planella, tots de la mateixa parròquia de Sant Martí Çapresa y altra Planella de Sant Amans”.¹³

El mas Posa, actualment és cal Ros i està situat en una petita esplanada enturonada a uns quatre-cents metres a ponent del poble de Sant Martí. La part més antiga de la casa és originària del segle xvii. El mas apareix documentat per primera vegada l'any 1232.¹⁴ Era propi dels ciutadans Sitjar, de la senyoria emfitèutica dels quals els hereus Posa eren batlles de sac.¹⁵ L'any 1385 Bernat Sitjar ven tots els dominis directes que posseeix a la parròquia de Sant Martí a Tarragó de Madrenys, de Vilablareix, entre els quals hi ha el mas Posa.¹⁶ L'any 1490 el paborde de l'Almoina estableix l'aigua i concedeix llicència per construir un molí fariner a Bernat Posa¹⁷ i el 1524 el seu fill Salvador, compra el domini directe i el mig delme del seu propi mas a Pere Tarragó de Madrenys i queda redimit de tota prestació senyorial. Igual que el mas Parés, el mas Posa passa a ser aloer.¹⁸ En una capbreuació de l'any 1569, el seu fill Pere i el seu net, també Pere, declaren tenir agregat el mas Vella.¹⁹ L'any 1634 el mas Posa ja és propietat dels Costa de Sant Dalmai (per compravenda o via matrimonial), segons consta en l'establiment de dues peces de terra a favor de Joan Ferrer, ferrer del veïnat de les Esposes.²⁰ El mas Costa ja el

11 L'any 1434 ja trobem documentat el nom de *veïnat de Posa*, que estava format per la casa Bellsolà de sa Maura, les cases dels masos Rieradevall, Pla Cabaner (on s'hi feia d'hostal), Aulèn i Malina. Amb tot, ja les trobem documentades en el segle xiv. En el xvi només en queda la del mas Rieradevall.

12 APMP, llibre d'arxivació, p. 261-262; 368-369. La casa que va construir Jaume Rossell encara existeix, amb reformes posteriors. Actualment se l'anomena can Salvi i a la llinda d'una de les finestres de la façana principal hi ha aquesta inscripció: JAUMA ROSSELL FUSTER 1595.

13 AGDG, fons hospici, vol. 329, f. 19v.

14 APMHM, llibre d'arxivació, p. 96.

15 L'any 1384, Pere Pla del veïnat de ses Poses, confessa que, per la possessió de les cases d'Aulèn i unes feixes de terra, ha de pagar censos a Tarragó de Madrenys (“Madrenchs”), que ha d'aportar a la casa del mas Posa, el propietari del qual és el batlle de sac (AGDG, fons hospici v. 361, p. 1458).

16 AGDG, fons hospici, vol. 333, p. 207-215.

17 AGDG, fons hospici, vol. 333, p. 269.

18 AHG, fons notarial, Girona-02, n° 417, notari Joan Guillana, 2 de febrer de 1524.

19 AGDG, fons hospici vol. 361, p. 1774-1777

20 APMRV, llibre d'arxivació, sense paginar.

Figura 1. Can Costa.

trobem documentat l'any 1313²¹ com a propi dels cavallers Paba. És probable que un hereu del mas en comprés el domini directe. Segons una capbreuació de l'any 1537, Roc Costa també posseïa el domini útil del mas Bosch de Salitja per a la pabordia de Desembre de la seu de Girona.²² Entre 1570 i 1584, el seu fill Miquel va bastir una gran masia formada per dues cases unides perpendicularment per una torre cantonera quadrada; tot un símbol de la puixança econòmica del mas.²³ L'edifici, amb reformes i afegits posteriors, el veiem situat en una petita esplanada al vessant de migdia del volcà de la Crosa, i ofereix una bona estampa amb un excel·lent domini visual de l'entorn immediat i de la plana de Sant Dalmai (cif. figura 1). Més endavant veurem que els Posa i Costa també segreguen parcel·les de terra i bosc del seu mas Posa i l'agregat Vella de Sant Martí en el segle XVIII i les estableixen.

La fam de terra

En el segle XVIII es dona un procés invers al que va viure Catalunya després de la pesta negra del 1348. Llavors, molts masos quedaren abandonats i, com a conseqüència, va haver un gran despoblament al camp. Els masos sobrevivents

21 AGDG, fons hospici, vol. 361, p. 727-728.

22 AGDG, fons hospici, vol. 333 p. 436-437.

23 Al portal de d'arc de mig punt adovellat d'una de les cases hi ha un escut i amb la inscripció "IO MIQUEL COSTA A 6 DE SETEMBRE DE 1584". A l'altra casa, dues de les finestres amb llinda monolítica porten les dates de 1570 i 1574.

s'agregaren els masos rònecs i es van formar grans explotacions agràries. En canvi, en el segle XVIII hi ha un creixement demogràfic que comporta una gran demanda de terres. Aquesta *fam de terra*, expressió que fan servir els estudiosos d'aquesta època per referir-se a l'augment del cultiu de la terra del segle XVIII, ve provocada per la pressió demogràfica, ja que no existeix cap alternativa de treball pels joves.²⁴ Els pagesos grassos d'arreu, propietaris de grans explotacions, les fragmenten i estableixen o venen les terres més marginals (boscos i erms) a joves treballadors. Qui són els establidors i venedors de terra a Sant Martí? La resposta la trobem en el capbreu de l'Almoïna ordenat fer pel paborde a tots els emfiteutes de la parròquia entre els anys 1757 i 1771.²⁵ Són, en major o menor grau, set propietaris de masos post remences. Cal afegir-n'hi, tres més de masos de Brunyola que tenen terres en aquesta parròquia, segons mostra un altre capbreu de Brunyola de la mateixa època. Quant als establerts, veiem que, dels vint-i-sis capbreuants, catorze són treballadors i menestrals que hi han adquirit terres al llarg del segle XVIII.

Cinc exemples de noves explotacions agràries

Les terres establertes o venudes als treballadors són parcel·les de poca extensió, entre dues i deu vessanes. Llavors s'hi fan construir una caseta i l'explotació agrària es converteix en un petit mas. Més endavant adquiriran noves terres, per establiment o compra, i que poden no ser contigües a la casa sinó estar força allunyades, la qual cosa en dificulta el treball. D'altra banda, l'explotació no sempre dóna per viure, i per això aquests petits propietaris han de cercar un complement econòmic que actua de suport. Poden anar a jornal o treballar en un ofici. Hi ha treballadors, però, que no s'hi fan la caseta, sinó que només conreen o arrenden les terres. Són els casos de menestrals i treballadors del veïnat de les Esposes on tenen l'habitatge. També hi ha qui compra terres i se les ven al cap de poc temps per un preu més alt; d'aquesta manera, la compra de terres es converteix en una mena d'inversió, propiciada, com abans hem assenyalat, per la forta demanda. Els Posa i Costa són establidors de terres situades en un indret anomenat *pla de les Esposes* (avui topònim oblidat), una petita part del qual s'endinsa en la parròquia de Brunyola (cif. figura 1).

En el capbreu anteriorment esmentat, els emfiteutes confessen, no només les possessions que tenen sota el domini directe de l'Almoïna, sinó també les que tenen per a altres senyors. Entre el 1768 i el 1769, quatre d'ells declaren les possessions que tenen per a l'Almoïna, de cada una de les quals se n'especifica qui la va comprar i a qui, el preu i la data; també les que tenen per a Dalmau Costa, pagès de Sant Dalmai, i sobre les quals se'n diu a qui foren establertes, el preu d'entrada i la data. De cada una, l'emfiteuta diu que ja hi ha una casa, sense especificar-ne la data de

24 CONGOST-JOVER-BIAGIOLI, 2003.

25 AGDG, fons hospici, vol. 329. "Capbreu de 1757 y següents de St. Martí Çapresa Baronia de Brunyola"

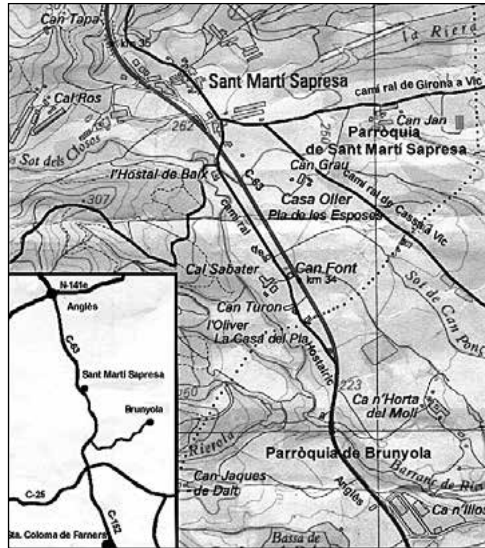

Figura 2. Situació del masos estudiats, en el Pla de les Esposes.

Font: Mapa del ICGC, adaptat per l'autor.

la construcció, amb l'expressió “junt ab la casa en que habita en ella construhida de llicència del antecessor paborde de la dita Almoyna”. Un cinquè emfiteuta, el propietari útil del mas Rabasseda,²⁶ també declara tenir un terreny en aquest indret amb una casa anomenada *la Casa del Pla* i sota el domini directe de l'Almoina.

Totes aquestes informacions que hem obtingut del capbreu, i altres de complementàries del fons notarial de l'Arxiu Històric de Girona, ens permeten saber l'origen d'aquestes explotacions agràries o petits masos, i que estudiem a continuació: la casa del Pla, mas Font, mas Turon, mas Llistosella i mas Rieradelplà.

La Casa del Pla

El 27 d'octubre de 1768, Salvador Rabasseda, pagès de Sant Martí Sapresa i senyor útil i propietari del mas homònim, capbreva una peça de terra, juntament amb una casa, a l'Almoina.²⁷ Està situada al pla de les Esposes, i repartida entre les parròquies de Sant Martí i Brunyola. No s'hi indica l'extensió. Havia estat capbreuada l'any 1666 per Salvi Riera i Rabasseda i la seva muller Margarida i en la qual encara no hi havia la casa, i varen declarar que la parcel·la de terra havia estat

26 El mas Rabasseda se situa a l'extrem nord-est de la parròquia de Sant Martí. La casa, que encara existeix amb el mateix nom, està a tocar la riera de Sant Pere, que fa de línia divisòria amb la parròquia de Sant Amanç.

27 AGDG, fons hospici, vol. .329, f. 140r-142v.

Figura 3. La Casa del Pla.

comprada per un seu avantpassat a Pere Horta del Molí l'any 1342.²⁸ És possible que els Rabasseda haguessin fet construir la casa per ser cedida, juntament amb les terres, a un membre de la família. Això ens ho fa pensar el registre de cèdules de veïnatge de l'Ajuntament de Brunyola de l'any 1862 en el qual hi consta que hi habita Pere Rabasseda.²⁹ La Casa del Pla és singular quant a la seva situació; tot i que pertany a la parròquia de Sant Martí, la línia divisòria que la separa de la de Brunyola passa pel mig de l'edifici. La veiem situada a pocs metres a la banda esquerra de la carretera C-63, després de travessar la riera de Sant Martí en sentit cap a Sant Martí (cif. figura 3). Actualment està deshabitada des de fa temps.

Mas Font

El 27 d'octubre de 1768 Joan Font, treballador de la parròquia de Sant Martí Sapresa, capbreva dues peces a l'Almoïna. A la primera hi ha una casa anomenada *Matacà* i està situada al pla de les Esposes, dins de la parròquia de Sant Martí Sapresa. La té sota el domini directe de Dalmau Posa i Costa. L'extensió és d'una vessana de terra cultiva i li va ser establerta pels Posa-Costa en una data que no declara, com tampoc si va ser a ell o a un avantpassat seu. L'altra peça la té sota el domini directe de l'Almoïna i és "vuy cultiva y de serments plantada y antes boschosa" i està situada en un indret al costat del torrent de Sant Martí,³⁰ a l'altre

28 AGDG, fons hospici, vol. 362, p. 1858.

29 AMB, Registre de cèdules de veïnatge de l'Ajuntament de Brunyola corresponent a l'any 1862.

30 El torrent de Sant Martí, documentat a la capbreuació, és un nom antic i oblidat; ara és conegut popularment com el torrent de la Rectoria, donat que passa a tocar l'església parroquial. És de la conca del Ter. En el mapa de l'ICGC no

Figura 4. Can Font.

extrem de la parròquia. Té sis vessanes d'extensió i la va comprar a Josep Puig, propietari del mas homònim el 12 d'agost de 1757 pel preu de cinquanta lliures i un cens de sis sous.³¹ Joan Font, segons l'escriptura de compravenda, era "brasser de dit lloch de la parròquia de Sant Martí Çapresa". Va rompre el terreny i el va convertir en cultivable. En el registre de cèdules de veïnatge de l'Ajuntament de Brunyola de l'any 1860, consta que el cap de casa és Isidre Font, propietari, descendent directe, probablement, de Joan Font.³² Actualment, la casa encara existeix i amb el nom del primer emfiteuta, i també és coneguda com *can Sidro Font*. La podem veure al costat mateix de la carretera C-63 a uns 150 metres de la Casa del Pla, en sentit a Sant Martí (cif. figura 4). Després de molt de temps de no viure-hi ningú, ha estat rehabilitada i ara torna a ser habitada.

Mas Turon

El 31 de maig de 1769, Anna Turon i el seu fill Josep, vídua i fill, respectivament, de Miquel Turon, mestre de cases de Sant Martí Sapresa, capbreven dues peces a l'Almoïna.³³ Estan situades al pla de les Esposes. La primera, dins de la parròquia de Brunyola, a tocar la parròquia de Sant Martí i la tenen sota el domini

hi consta cap nom. No cal confondre'l amb la riera de Sant Martí, antigament documentada, i encara popularment coneguda, com la Ridorta o riera de la Posa. És de la conca de l'Onyar.

31 AHG, fons notarial, Anglès 94, notari Francesc Pera, 12 d'agost de 1757; cif. annex 1

32 AMB, Registre de cèdules de veïnatge de l'Ajuntament de Brunyola corresponent a l'any 1860.

33 AGDG, fons hospici, vol. 332, f. 368r-372v; cif. annex 2.

directe de l'Almoïna. És de terra cultiva de tres vessanes i tres quarts de vessana de cabuda, dividida en dues feixes voltades de sarments i amb una renglera també de sarments al mig. Paguen disset sous de cens anual i delme a l'Almoïna. A l'altra peça hi tenen la casa en la qual fan residència. Està situada dins de la parròquia de Sant Martí en l'indret conegut com *l'Oliver*, donat que antigament havia format part del mas Oliver, ara agregat al mas Posa. La tenen sota el domini de Dalmau Costa, i té dues vessanes d'extensió entre bosc i terra cultiva. Paguen disset sous de cens anuals al dit Dalmau Costa i mig delme a l'Almoïna. Les dues peces van ser comprades per Miquel Turon a Pere Aulet, ferrer, el 14 de maig de 1744 pel preu de tres-centes cinquanta lliures. El comprador no disposava de prou capital per pagar les parcel·les i va signar un censal a favor del venedor. A Pere Aulet li havien estat establertes per Jaume i Miquel Posa i Costa, pare i fill respectivament, el 8 de juliol de 1733 amb una entrada de tres-centes quaranta-cinc lliures i un cens anual de disset sous.³⁴ A la capbreuació s'assenyala que “encara que ab dits actes se salva el Domini Directe per dit Costa, fou erròniament posat en quant mira a la sobre designada y confrontada pesa de terra [la primera declarada] pues que aquella se té baix lo domini directe de dita Pia Almoyna del Pa y tota la dècima dels esplets d'ella resultants competeix a dita Pia Almoyna com a decimadora universal que és de la Parròquia y Castell de Brunyola per no haver lo hereu de dits Jaume y Miquel Posa y Costa pogut ensenyar títol particular de competir-li mitja dècima en dita pesa”. I a continuació consten els noms de dos propietaris del mas Posa, Pere Posa i Isidre Posa i Costa, que els anys 1569 i 1667 havien capbreuat, respectivament, tenir aquesta peça sota el domini directe de l'Almoïna. Donada la proliferació de vendes i nous establiments arreu, aquesta senyoria emfitèutica tem no poder controlar tots els seus dominis. Per això, es mostra primmirada en el redactat de les capbreuacions i exigeix els títols de domini directe a les altres senyories per les quals l'emfiteuta té terres. En aquest sentit, creiem oportú citar unes frases de Pere Gifre:³⁵ “per controlar les terres, el senyor directe feia capbrevar totes les terres del mas, incloses les que es tenien per a altres senyories directes. I aquesta obligació de capbrevar terres d'altres senyors incloïa les terres tingudes per a qui *es demostrí la senyoria directa*, i és lícit de suposar que el senyor del mas podia documentar a favor seu les terres de senyoria desconeguda, sobretot en períodes d'expansió de l'activitat agrícola, com el set-cents, quan els erms es posaven en conreu”. En l'escriptura de compravenda de l'any 1744 hem vist els punts geogràfics de procedència de Pere Aulet i Miquel Turon, i que no són, precisament, propers a Sant Martí. Del primer, llegim que és “ferrifaber oriundus manso Aulet parrochie Sancti Joannis de Fabrius termini de Rupit”. És a dir, ferrer que prové del mas Aulet (avui dia encara existent) de la parròquia de Sant Joan de Fàbregues del terme de Rupit. En aquesta data ja té la casa construïda a Sant Martí, on fa residència: “in qua petiam terra Petrus Aulet de novo fecit et fabricavit domum habitabilem in

34 AHG, fons notarial, Girona 05-1058, notari Josep Pagès, 14 de maig de 1744.

35 GIFRE, 2009: p. 67.

Figura 5. Can Turon.

quan de presenti facit habitationem”. Al mateix edifici situat, al costat del camí ral, hi deu tenir la ferreria. Després de vendre la seva propietat, es queda a viure i treballar de ferrer a la mateixa parròquia. Ho sabem per una capbreuació que fa a l’Almoïna conjuntament, amb el seu fill Joan, el 28 de maig de l’any 1768.³⁶ Declaren que són ferrers i resideixen en una casa situada al veïnat de les Esposes a tocar, també, el camí ral. La van comprar, juntament amb un tros de terreny plantat d’arbres fruiters, als germans Miquel, Joan i Josep Murtra el 31 de maig de l’any 1761 pel preu de tres-cents setanta-cinc lliures, els quals la tenien sota el domini directe dels Parés. En l’escriptura de compravenda³⁷ llegim que del preu total en paguen setanta-cinc lliures d’entrada i la resta ho faran a terminis, per la qual cosa signen un debitori. Quant a Miquel Turon, en l’escriptura de compravenda de 1744 llegim que és “magister domorum nunch in parrochia loci de Juya vicaria Gerunde habitator dominus utili et proprietaris duorum vineroum in dicta parrochia de Juya”, és a dir, mestre de cases que habita en la parròquia de Juià i senyor útil i propietari de dues vinyes en aquesta parròquia. Més endavant també diu “naturali vero a dicta parrochia Sancti Dalmaty”. Aquí hi ha el mas Turon, però no tenim la certesa que en provingui, donat que en aquesta època hi trobem documentats varis habitants amb el mateix cognom, alguns menestrals. Certament, Pere Aulet i Miquel Turon han fet un llarg peregrinatge per poder establir-se en un lloc on guanyar-se la vida. Amb la petita explotació que sumen les dues parcel·les, no creiem que mare i fill en puguin viure i cal pensar que

36 AGDG, fons hospici, vol. 329, f. 82-87.

37 AHG, fons notarial, Anglès-94, notari Francesc Pera, 31 de maig de 1761.

aquest, igual que el seu pare, fa de mestre de cases o va a jornal. Amb tot, el mas Turon ha arribat fins als nostres dies, sense canviar el nom, d'ençà que Miquel Turon el va comprar a Pere Aulet, el primer emfiteuta. La propietat s'ha transmès per via directe de pares a fills i l'extensió de les seves terres ha variat ben poc. En la capbreuació de l'any 1769 té 5,75 vessanes que són unes 126,7 àrees. Segons l'amillament de l'any 1950, el seu propietari és Lluís Turon i Lloret i l'extensió de l'heretat és de 191 àrees.³⁸ Per herència, passa al seu fill i hereu Joan i després a un germà d'aquest, Jordi, qui l'any 2006 la ven a la família Pagès-Pibernat d'Anglès. Can Turon ha estat reformada i s'ha convertit en una segona residència. Està a 70 metres al nord de la Casa del Pla, molt a prop de la carretera en sentit cap a Sant Martí (cif figura 5).

Mas Sabater

El 25 de gener de 1769, Anna Llistosella i el seu fill Miquel, vídua i fill, respectivament, de Jaume Llistosella, sabater de Sant Martí Sapresa, capbreven dues peces a l'Almoïna que tenen sota el domini directe de Dalmau Posa i Costa.³⁹ Estan situades al Pla de les Esposes, dins de la parròquia de Sant Martí Sapresa. A la primera, hi ha la casa anomenada *la casa d'en Llistosella* on fan residència, té vuit vessanes i és part cultiva i part de bosc. Va ser establerta al seu difunt marit per Miquel Costa i Posa, i Dalmau, el seu fill, el 4 de març de 1751. Paguen set lliures i dotze sous de cens anual i mig delme dels esplets als Costa-Posa, que han de portar “a la casa de sa pròpia habitació”, i altre mig delme a l'Almoïna. L'altra peça té dues vessanes de terra cultiva està situada a la parròquia de Brunyola. També va ser establerta al seu difunt marit pels Posa i Costa el 18 de juliol de 1733. Paguen set lliures i sis sous de cens anual als Costa i un delme dels esplets a l'Almoïna, la qual, seguint en la línia de l'anterior capbreuació, es mostra desconfiada sobre la titularitat de la peça i els adverteix que “si en lo esdevenidor podrà justificar-se que lo dit Costa no té just títol, no sols per percebir la mitja dècima, sinó també pel domini directe, puga la dita Almoïna fer cessar a dit Costa de percebir la mitja dècima i percibir-la la dita Almoïna així bé fer-se cabrevar baix domini directe propi com a señor campal de dites terres”.

Com en el cas del mas Turon, la migradesa de l'explotació difícilment permet de viure a la família Llistosella; per això, el difunt marit, segons la capbreuació, practica l'ofici de sabater. El mas s'ha mantingut i ha arribat fins als nostres dies a través dels descendents, per línia directe, del primer emfiteuta. La propietària actual és Mª Àngels Domingo i Llistosella on hi fa residència. *La casa d'en Llistosella* (així apareix en la capbreuació) de 1769 ara és cal Sabater (cif. figura 6). Està situada a uns setanta metres a ponent de la carretera C-63, a l'altura de can Font.

38 AGDG, fons hisenda, Amillament n° 31, Brunyola, any 1950.

39 AGDG, fons hospici, vol. 329, p. 207-212; cif. annex 2.

Figura 6. Cal Sabater.

Mas Rieradelplà (can Grau)

El 27 de maig de 1768, Jaume Rieradelplà, pagès⁴⁰ de la parròquia de Sant Martí Sapresa, capbreva quatre peces a l'Almoina.⁴¹ La primera, de deu vessanes entre bosc i terra i amb una casa inclosa, la té sota el domini directe de Dalmau Posa i Costa, pagès de Sant Dalmai. Set vessanes i tres quarts foren adjudicades al seu pare Francesc, treballador de Sant Martí Sapresa, en força de concòrdia amb Jaume i Miquel Posa i Costa el 3 d'abril de 1724. De les restants, una part foren del mas Posa i l'altra del mas Vella, agregat, i van ser establertes al seu pare per Miquel Costa el 5 el març de 1735. Paga mig delme dels esplets a l'Almoina, l'altra meitat li pertany perquè li cedí i establí el dit Miquel Costa. Es fa constar que el mig delme pertany als Posa i Costa “com a successors per recta línia a Salvador Posa *quondam* de la referida parròquia de Sant Martí Çapresa. Y al dit Salvador Posa pertanyia per compra que d'aquella feu a Pere Tarragona de Madrenchs als vint y dos del mes de febrer de l'any mil sinch cents vint y quatre”. La segona peça, situada a l'indret de *Puig Bufet*, la té per per a l'Almoina. És de bosc, té sis vessanes i la va comprar el seu pare a Pere Oller, pagès de Brunyola, pel preu de vint-i-vuit lliures, el 26 de desembre de 1742. Paga tasca. La tercera peça també la

40 Apart del propietari i senyor útil del mas Rabasseda, Jaume Rieradelplà és l'únic de tots els altres declarants que és identificat com a pagès. Segons Rosa Congost, cal tenir en compte que la paraula pagès, a la regió de Girona, i fins a mitjan del segle XIX identificava només el senyor útil i propietari de mas. No eren considerats pagesos, per tant, els petits propietaris de parcel·les (CONGOST, 2010).

41 AGDG, fons hospici, vol. 329, f. 25-35.

Figura 7. Can Grau.

té per a l'Almoïna, està en el mateix indret anterior, és de bosc i castanyeda i té dotze vessanes d'extensió. Ell mateix la va comprar, a carta de gràcia, a Salvador Font, pagès de Brunyola, el 30 d'octubre de 1761 pel preu de tres-centes set lliures. Paga tasca i delme. La quarta peça és una castanyeda de deu vessanes que se situa a l'indret de Tapioles i també la té per a l'Almoïna. La va adquirir a Mateu Pons, pagès de Brunyola, el 13 de juny de 1747 pel preu tres-centes vuitanta-nou lliures. Paga un cens de sis sous. Veiem, doncs, que a partir d'un primer establiment, i al llarg de quaranta-quatre anys, els Rieradelplà han anat augmentant les possessions amb la compra de boscos i castanyedes, fins a formar un mas consolidat. Actualment el mas Rieradelplà és can Grau, està habitada i situada a pocs metres del camí de Brunyola a Sant Martí (tram del camí ral de Cassà a Vic). Al clos hi ha dues cases. La primera és, segurament, la que va construir Francesc Rieradelplà en la peça de terra que els Posa i Costa li van adjudicar l'any 1724. Té un porxo i un pou adossats i està encarada a migdia. Pensem que va deixar de ser habitatge quan el seu fill, en lloc de fer-hi reformes i ampliar-la, va preferir construir-ne una altra, més gran, gairebé a tocar i encarada a llevant (cif. figura 7). Ho deduïm per la data gravada a la llinda de pedra de la porta d'entrada, 1773, cinc anys després de la capbreuació. Actualment, l'edifici més antic serveix com a galliner i magatzem. En el registre de cèdules de veïnatge de l'Ajuntament de Brunyola de l'any 1860, consta que el cap de casa és Joaquim Bosch, d'ofici "labrador", és a dir, masover.⁴² Això indica que els Rieradelplà ja no habiten al mas i no sabem si encara en són propietaris o no. Entre els anys 1913 i 1914, la família Oller de Santa Coloma,

⁴² AMB, Registre de cèdules de veïnatge de l'Ajuntament de Brunyola corresponent a l'any 1860.

Figura 8. La casa Oller (Rafael Masó, 1913-1914), adossada a l'antic mas Rierapellà (can Grau).

propietària del mas, hi fa construir una casa adossada que serà coneguda com *la casa Oller* (cif. figura 8). Encarrega el projecte a l'arquitecte gironí Rafel Masó. El nou edifici, d'estil marcadament noucentista, amb tot de vitralls, rajoles de ceràmica i forjats, contrasta vivament amb la masia amb elements arquitectònics sobris. La nissaga dels masovers Bosch ha arribat fins als nostres dies. En la dècada de 1990 Miquel Bosch i Puig va comprar la casa que, per herència, ha passat a ser propietat del seu fill i dues filles.

Conclusió

Amb l'exemple del mas Posa, hem vist com els successius propietaris d'una gran heretat, en segreguen i fragmenten una part que dona lloc a la creació de cinc petits masos. Cal assenyalar, però, que al llarg de tot el segle XVIII, i fins ben entrat el XIX, en altres masos de la parròquia de Sant Martí també passa el mateix. Els boscos i erms passen a ser petites parcel·les de terres cultives, travessades per nous camins i amb tot de marges i motes. El nombre de cases augmenta espectacularment; les que hi havia abans de la "fam de terra" no arribaven a la dotzena; calculem que cap a la meitat del XIX s'acosten a 40. Apareix un nou paisatge rural totalment canviat. En conseqüència, resulta obvi pensar que hi ha d'haver un creixement

demogràfic important. Per això ens sorprèn la dada demogràfica que ens aporta el cens de l'any 1787 comparada amb el del 1717, segons ha estudiat Pierre Vilar. En la primera data, a Sant Martí hi consten 63 habitants que resulten de multiplicar per 4 cada un dels focs que s'han comptabilitzat.⁴³ Creiem que aquest nombre queda una mica per sota de la xifra que considerem que podria ser la real (72 habitants), donat que el nombre de cases habitades (o focs) seria al voltant de 18 (hi comptem 13 cases de pagès i 5 que formen carrer al veïnat de les Esposes). En canvi, la xifra de 55 habitants censats el 1787 no l'entendem ja que la trobem molt baixa comparada amb la real. A partir de les dades proporcionades pel capbreu abans esmentat, constatem que en aquesta data hi havia, pel cap baix, 30 cases habitades que en resulta, com a mínim, un cens de 120 habitants, una població molt superior. Hi veiem, per tant, una ocultació de la qual en desconeixem la causa.

Aquest paisatge de la plana de Sant Martí, tal i com el veiem ara, va ser configurat en el segle XVIII, i ha arribat, sense massa canvis, fins als nostres dies. Sant Martí s'ha mantingut eminentment rural, sense urbanitzacions ni polígons industrials. El nucli urbà ha crescut, però no gaire. En paraules de J.M. Marquès, “els masos, com a unitats econòmiques on es donava una interacció entre la gent, la terra i el bestiar, han mort”,⁴⁴ però aquelles cases, construïdes amb materials senzills i amb molt d'esforç per uns emfiteutes que maldaven per guanyar-se la vida, han perdurat fins als nostres dies i encara les podem veure, la majoria habitades.

Bibliografia citada i complementària

- CONGOST, R. 1990: *Els Propietaris i Els Altres: La regió De Girona, 1768-1862*. Vic: Eumo Editorial, 1990
- CONGOST, R. – TO, LL. 1999: *Homes, masos, història. La Catalunya dels nord-est (segles XI-XX)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- CONGOST, R. G. JOVER, G. i G. BIAGIOLI (eds.). 2003: *L'organització de l'espai rural a l'Europa mediterrània. Masos, possessions, poder*. Girona, Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines/Universitat de Girona/ CCG edicions.
- CONGOST, R. 2010: *Els darrers senyors de Cervià de Ter. Investigacions sobre el caràcter mutant de la propietat (segles XVII-XIX)*. Girona, Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines/Universitat de Girona/CCG edicions.
- GIFRE, P. 2009: *En la prehistòria dels hisendats. De senyors útils a propietaris (vegueria de Girona, 1486-1730)*. Tesis doctoral. Universitat de Girona.
- IGLÉSIES, J. 1981: *El fogatge de 1553: estudi i transcripció*. Barcelona: Rafael Dalmau ed. [Publ. Fundació Salvador Vives Casajuana].
- IGLÉSIES, J. 1991: *El fogatge de 1497: estudi i transcripció*. Barcelona: Rafael Dalmau ed. [Publ. Fundació Salvador Vives Casajuana].

43 A la vegueria de Girona, es considera que el coeficient a aplicar per a transformar les cases o els focs en xifres de població absoluta és 4; cif. IGLÉSIES, 1959: p. 123-160.

44 MARQUÈS, 1999.

- IGLÉSIES, J. Josep. 1991: «La població catalana al primer quart del segle XVIII». *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, [en línia], 2005, p. 123-160. URL: <<https://www.raco.cat/index.php/TreballsSCGeografia/article/view/12373>> Data de la consulta: 7-06-2020 .
- MARQUÈS, J.M. 1999: *Els masos de Fornells*. Ajuntament de Fornells
- TEIXIDOR, R. 2006: *Brunyola, de castell a poble i de baronia a municipi*. Ajuntament de Brunyola i Diputació de Girona, 2006.
- THMS, 1988. *El nostre poble de pagès. Maçanet de la Selva*. Maçanet de la Selva: Taller d'Història de Maçanet de la Selva.
- VILAR, P. 1966: *Catalunya dins l'Espanya moderna, III*. Barcelona: edicions 62, 1966.

Acrònims

- AGDG: Arxiu General de la Diputació de Girona
- AHG: Arxiu Històric de Girona
- AMB: Arxiu Municipal de Brunyola
- APMHM: Arxiu Patrimonial del mas Horta del Molí
- APMP: Arxiu Patrimonial de mas Parés
- APMR: Arxiu Patrimonial del mas Rieradevall

Annexos

Nota sobre la transcripció: Hem conservat els textos originals, però amb algunes modificacions. Hem introduït signes de puntuació per a fer-los més entenedors, també els apòstrofs i hem separat les aglutinacions amb punt volat. Hem accentuat segons la norma actual i els mots castellans i llatins els hem escrit en lletra cursiva.

1

Venda perpètua d'un terreny de bruguera i bosc per part de Josep Puig, senyor útil i propietari del mas homònim, a Joan Font, bracer, ambdós de la parròquia de Sant Martí Sapresa. 10 d'agost de 1757. (AHG, Fons notarial, Anglès 94, notari Francesc Pera, 10 d'agost de 1757)

Josep Puig, pagès, señor útil y propietario del mas Puig, situat en lo lloch de Sant Martí Çapresa, del bisbat de Gerona, y de sas terras honors y possessions en dit son mas habitant. De son grat y certa sciència per ell y per los seus hereus y successors la utilitat sua y dels seus, ven y corporalment entrega a Joan Font, brasser de la parròquia de dit lloch de Sant Martí Çapresa, y als seus y a qui ell voldrà, perpètuament tot aquell tros de terra de bruguera y bosch anomenat camí moner que divideix y separa d'aquella pessa de terra de major tinença, també de bruguera y bosch, de pertinències de dit son mas Puig o d'altre mas, a ell unit y agregat, de tinença dit tros de terra, que ab lo present perpètuament li ven, de sis vessanes de terra canadas. Y afronta lo dit tros de terra ab lo present venut, a sol ixent y migdia ab los hereus del mas Lladó de la parròquia de Sant Martí Çapresa, termas mediant; a ponent ab lo restant de

dita pessa de terra de major tinença de dit venedor, termes afrontadors mediant; y a tramuntana ab la casa nova dita d'en Planella, y antigament dita mas Martí, de la parròquia de Sant Amans, mota y terme mediantes = Y li pertany y especta tota la dita pessa de terra de major tinença, junt ab lo dit mas Puig, per antiga possessió per sos antecessors obtinguda fins avui y conservada sens contradicció de memòria de hòmens en contrari. La qual venda fa dit venedor a favor de dit comprador y dels seus a totas sas utilitats y profits y ab totas las entradas y eixidas, drets y pertinèncias de ditas cosas, així com millor se pot dir y entèndrer, per preu de cinquanta lliuras, moneda barcelonesa; las quals confessa dit venedor haver hagudas y rebudas de dit comprador a sas voluntats realment de fet y comptadas en presència de testimonis baix escrits. = Salvada la directa señoria per lo señor o señors que se demostraran per capbreus o altres legítims documents en tots terços lluhismes y foriscapis al qual o als quals no farà ni prestarà cens algun, si bé farà y prestarà al dit venedor sis diners de moneda barcelonesa de cens, inlluhible, en descàrrech y disminució dels censos a què per rahó de dit son mas Puig y sas respectivas terras honors y possessions està tingut y obligat fer y prestar; començant a fer la primera paga del dia present y baix escrit a un any pròxim vinent y així successivament quiscun any en semblant dia y termini, aportat dins la casa de la pròpia habitació del dit venedor com aquella fassé dins lo present bisbat de Gerona =Y és pactat que lo dit venedor haja de donar y concedir llicència y facultat al dit comprador y als seus successors perquè púgan anar a cercar l'aygua necessària en la font que existeix y se encontra en la restant pessa de terra que queda pròpia de dit venedor junt ab lo camí y passatge d'anar y venir de dita font. Y ab lo dit pacte, y no sens ell, convé, y lo dit venedor al dit comprador la present venda fer-hi valer tenir y estar-hi de bona y lleial evicció de tots danys, gastos, interessos de plets y tota excepció remoguda. Per lo que dit venedor no obliga a dit comprador y als seus tots sos béns y drets, tan mobles com immobles presents y esdevenidors haguts y per haver, renunciant a qualsevol lley y dret que sobreditas cosas afavorir-li puga y a la lley que prohibeix la general renunciació = Y perquè ditas cosas gaudescan de major firmesa, jura per nostre Senyor Déu y los seus quatre Evangelis en mà y poder del notari públic baix escrit les ditas cosas tenir per fermes y agradables y contra aquellas no fer ni venir per ninguna causa, via, lley ni rahó = Y lo dit comprador present accepta la present venda y promet fer y prestar a dit venedor y als seus successors los dits sis diners de dita moneda de cens inlluhible en descàrrech y disminució a què per rahó de dit son mas Puig està tingut y obligat fer y prestar començant a fer la primera paga del dia present y baix escrit a un any pròxim vinent y així successivament quiscun any en semblant dia y termini. Per lo que no obliga al dit venedor y als seus successors tots sos béns y drets mobles y immobles presents y esdevenidors = Més avant, los dits contrahents en la observància de la general constitució júran que no han fet lo present en frau de ningún directe señor ni de sos drets dominicals *a-lo-menos* que ells lo sàpian. Ítem lo dit venedor, de son grat y certa sciència, signa àpoca al dit comprador de las ditas sinquantas lliuras de moneda barcelonesa per lo preu de dita venda hagudas y rebudas a sas voluntats en lo modo sobredit, renunciant a la excepció de diner no comptat, no hagut, ni rebut, dol y mal y a tot altre dret y lley que afavorir-li puga.

En la vila de Anglès, del bisbat de Gerona, als deu agost de mil set-cents sinquantas y set. Essent presents per testimonis Joan Fàbrega, brasser, y Anton Martí y Creus, escrivent, tots de dita vila de Anglès = Y per los dits contrahents coneguts per mi,

lo notari baix escrit, per no saber de escriurer (segons ells mateixos han dit) a sos prechs ha baix escriu lo altre de dits testimonis.

Anton Marti y Creus, essent testimoni.

Jo, Francesch Pera, notari real y públich.

2

Capbreuació d'Anna Llistosella, vídua de Jaume Llistosella, i del seu fill Miquel, de la parròquia de Sant Martí Sapresa, a favor de la Pia Almoina. 1769, 25 de gener (AGDG, fons Hospici, v. 329, p. 207-212).

Sia a tots notori: Com nosaltres, Anna Llistosella viuda deixada del *quondam* Jaume Llistosella, sabater de la parròquia de Sant Martí Sapresa, terme y jurisdicció del castell de Brunyola, y Miquel Llistosella, llur fill y hereu universal, de nostre grat y certa sciència en virtut del jurament per nosaltres baix prestador, reconeixem y confessem a l'ilustre y molt Reverend Señor Don Gaspar Bastero y Lledó, prevere, degà y canonge de la Santa Església catedral de la ciutat de Barcelona y paborde de la Pia Almoina del Pa (vulgarment anomenada) de la Seu de Girona, y en est nom, paborde, señor y baró ab plena jurisdicció de dit castell de Brunyola y del sos térmens y señor campal y alodial universal y directe del mateix castell de Brunyola y sos térmens, encara que absent, y per ell, a Don Jaume Font i Marimon, notari apostòlich y causídich de la ciutat de Gerona, son procurador, present y baix acceptant, que tenim y posseim a directe y alodial domini de Dalmau Costa, pagès de la parròquia de Sant Dalmai, terme del sobredit predit castell de Brunyola, una peça de terra en major part cultiva y en la restant part aulets de tinença de vuyt vessanas, en la qual, d'expressa llicència de dit ilustre señor pavorde, hi havem construhida casa anomenada la casa d'en Llistosella. Y és scituada en dita parròquia de Sant Martí Sapresa. Afronta a sol ixent ab el camí que va a la vila de Santa Coloma de Farnés, a migdie en honor de l'hereu de Miquel Turon, mestre de cases de la sobredita parròquia de Sant Martí Sapresa, mediant mota; a ponent amb la riera Posa de Ridorta anomenada; y a tramuntana en honor d'en Parés de la mencionada parròquia de Sant Martí Sapresa, dividint-se per termes que són al costat de la mota que nosaltres tenim feta. Dels esplets de la qual pesa de terra fem y prestam fer y prestar devem y prometem tots anys perpètuament de cens a dit Costa y als seus per lo dia o festa de Sant Pere y Sant Feliu dotze sous moneda barcelonesa, aportarts per nosaltres o los nostres en la casa de sa pròpia habitació mentres aquella sigui dins lo present bisbat de Girona, y mitja dècima bé y lliurement. Nos pertany y specta la dita pesa de terra, a saber a mi, dit Miquel Llistosella, com a fill y hereu del dit Jaume Llistosella, *quondam*, mon pare. Y a est pertanyia y spectava per títol de establiment a ell y als seus fet per Miquel y Dalmau Posa y Costa pagesos de dita parròquia de Sant Dalmai, senyors del mas Posa de la parròquia de Sant Martí Sapresa, com consta ab acte rebut en poder de Don Francesch Pera, notari regint la notaria pública de la vila d'Anglès als quatre de març de mil set cents cinquanta y hu.

Ítem tota aquella altre peça de terra cultiva que antes fou del mas Posa y més *antes* de la pesa de la Tarasa de n'Horta del Puig y és de tinença de dos vessanas canadas, scituada en la parròquia de dit castell de Brunyola. La qual afronta a sol ixent en

honor de l'hereu del *quondam* Miquel Turon, mestre de cases de dita parròquia de Sant Martí Çapresa, anomenada la Barbavella, mediant lo camí públich que va a dita vila de Santa Coloma de Farnés; a migdia en honor de la Tarasa de n'Horta del Puig, dividit per termas; a ponent en honor de n'Horta del Moli, *cerca* la riera de Ridorta; y a tremontana en honor de dit hereu de Miquel Turon.

Per rahó de la qual pessa de terra fem y prestam y fer y prestar devem y prometem als dits Costa y als seus tots anys perpètuament de cens en dit die o festa de Sant Pere y Sant Feliu sis sous de dita moneda barcelonesa, y dels esplets d'aquella provinents y resultants fem y prestam y prestar devem a dita Almoyna, com a delmadora universal que és de los pobles de dita baronia y castell de Brunyola tota la dècima y de la sobredita pessa de terra en primer lloc confrontada mitja dècima bé y fidelment.

Y nos pertany y specta dita pessa de terra, és a dir, a mi y al dit *quondam* mon pare, per títol de establiment a nosaltres fet per los dits pare y fill Costa y Posa amb acte rebut en poder de Don Joan Valentí Surroca, *quondam*, notari reial y públich de la vila de Olot als vuit de Juliol de mil set-cents trenta y tres. Y juram a Nostre Señor Déu y els seus quatre Sants Evangelis y en presència del notari baix escrit, com a pública y autèntica persona, que las sobreditas cosas per nosaltras confessadas y capbrevadas són verdaderas y que tots els terços, lluhismes, forscapis, firmas y fadigas, drets d'emparar, retenir y altrás pertanyents al directe y alodial domini són del referit ilustre paborde y dels seus en dita pabordia y Pia Almoyna. Y prometem tenir aquelles per fermas y contra aquellas no farem ni tindrem per alguna causa, llei o rahó. Y lo dit Jaume Font y Marimon, com a procurador predit com de sa procura consta en poder del notari expressat a trenta de març de mil set cents seixanta y quatre (de que el mateix notari dona fe amb la present), accepta la sobredita capbrevació ab la expressa reserva que si en lo esdevenidor podrà justificar-se que el dit Costa no té just títol, no sols per percibir la mitja dècima, sinó també per lo domini, directe puga la dita Almoyna fer cessar a dit Costa de percibir la dita mitja dècima percibir-la la dita Almoyna, així bé fer-se cabrevar baix domini directe propi com a señor campal predit de las ditas terras. En testimoni de lo qual firman en la mencionada parròquia de Sant Martí Çapresa als vint-y-cinch del mes de gener de mil set-cents seixanta-y-nou. Essent presents per testimonis Isidro Font, pagès del mateix castell de Brunyola, y Quirze Feliu negociant de la mateixa parròquia de Sant Martí Çapresa per aquestas cosas demanats y pregats. Y los dits contrahents (als quals jo, el dit i baix escrit notari, faig fer conèixer), a saber, el dit Jaume Font y Marimon firma de sa propia mà y lletra y, per quant los dits mare y fill Llistosella confessants han dit no saber de escrífurer, firma per ells y de son consentiment y voluntat lo primer dels referits testimonis = Isidre Font, testimoni y Jaume Font y Marimon, en dit nom = En poder de mi, Josep Andreu Delais, notari.

Agraïments

L'autor fa palès el seu agraïment a les següents persones, gràcies a les quals ha obtingut una valuosa informació

Anglès: familia Pagès-Pibernat.

Sant Martí Sapresa: Ramon Rieradevall i Banús, Joan Rieradevall i Cornellà, Ma. Àngels Domingo i Llistosella i Tomàs Bosch i Horta.

